

КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕКВІЗИТІВ ЗАХИСТУ ПЛАСТИКОВИХ КАРТОК

Попович І.І.,

*к.ю.н., доцент кафедри
кримінального права УжНУ*

Сьогодні засоби комп'ютерної техніки швидко розвиваються, розробляється їх нове програмне забезпечення, з'являються нові типи, марки, моделі пристроїв друку. Широкий спектр можливостей сучасних засобів друку дає можливість отримувати зображення на папері, картоні, плівці, пластмасі та інших матеріалах, що робить їх незамінними у всіх галузях виробництва. Персональні комп'ютери, принтери, факсимільні апарати, цифрові копії поліграфічних машин, виготовлення кліше печаток та штампів за новими технологіями зумовлюють появу нових об'єктів технічної експертизи документів. Специфіка та особливості документів – речових доказів, що виготовлені за допомогою сучасних технічних засобів якісно змінюють традиційні підходи до дослідження таких документів, що зумовлює потребу в розробленні нових експертних методик.

Ці питання є предметом постійної уваги науковців та практиків в галузі судової експертизи. Так, наприклад, в Харківському НДІСЕ накопичується інформація стосовно нових пристроїв друку, створено колекцію шрифтів, що дає змогу на високому рівні розв'язувати завдання з дослідження друківаних текстів. Здійсненими в цьому НДІСЕ дослідженнями встановлено, що копії, котрі отримані з одного оригіналу на копіювальних апаратах різних фірм, відрізняються за кольоровою гамою, відтінками, чіткістю зображення, наявністю чи відсутністю растру.

На теперішньому етапі здійснюється науково-дослідна робота з розробки комплексної методики дослідження документів, виготовлених за допомогою струменевих принтерів. Розроблена методика з дослідження відбитків печаток та штампів дає змогу встановлювати спосіб нанесення відбитку, спосіб виготовлення кліше, вирішувати питання з їх ідентифікації, встановлювати ознаки різних способів підроблення. Застосування нових технологій виготовлення печаток та штампів з використанням фотополімерних матеріалів та лазерного гравірування зумовило необхідність вивчення цих технологій з метою виявлення ознак підроблення у відбитках [5, с.100-107].

Вважаємо, що саме інтеграція наукових знань вплинула на появу і такого об'єкта криміналістичних досліджень як банківські пластикові картки. На нашу думку, для експертного дослідження цього нового для

сучасної судової експертизи об'єкта треба застосовувати лише комплексні підходи.

Підроблення підпису законного власника банківської пластикової картки є розповсюдженим видом підроблення цього розрахункового документа. Певні складнощі виникають у працівників банківських установ та слідчих відразу під час огляду пластикової картки як можливого речового доказу підготовки чи вчинення злочину. В таких випадках, використовуючи технічні засоби та консультацію спеціаліста, треба відразу встановити вид матеріалу – носія письма, його стан, комп'ютерне чи рукописне виконання, зміст письма, наявність змін або викривлень, правильність заповнення реквізитів тощо [2, с.215].

З огляду на особливості технології виготовлення та нанесення реквізитів до пластикової картки, в разі її підроблення можуть виникати певні ознаки, котрі свідчатимуть про можливе підроблення документа. Такі ознаки можуть виявлятися працівниками банківських установ та слідчими в процесі попереднього дослідження документа, а їх виявлення стане приводом для призначення експертизи спеціалісту.

Насамперед, варто звернути увагу на те, що в разі спроби знищення підпису законного власника картки у полі для підпису проступає слово "VOID". Щоб приховати цю ознаку підроблення зловмисники вдаються до зафарбовування поля для підпису білою фарбою або наносять стрічку з новим підписом за допомогою клею. Дослідження графічного зображення підпису входить до завдань почеркознавчої експертизи, а встановлення попередніх записів на зафарбованій або заклеєній ділянці пластикової картки – є завданням технічної експертизи документів.

У випадку вирівнювання пластмасової основи картки в ділянках нанесення ембосованих надписів термічним способом виникають хвилеподібні сліди. Це є наслідком того, що під дією тепла змінюється пружність матеріалу картки. В разі неповного попереднього видалення фарби із ембосованих частин надписів стають помітними контури справжнього шрифту. Встановлення первісного змісту є завданням технічної експертизи документів.

В окремих випадках зловмисники вдаються до видалення ембосованих надписів з площини пластикової картки шляхом їх зрізування за допомогою гострих предметів та наклеювання на їх місце нових прізвищ та номерів за допомогою полімерного клею. Ознаками такого підроблення є нерівне розташування літер та цифр, сліди витікання клею, розмивів фарби основного поля картки. Ці ознаки підроблення можуть бути встановлені технічною експертизою документа та експертизою матеріалів, речовин і виробів. В разі виявлення у підозрюваних осіб гострих предметів, якими могли бути зрізані надписи з карток, може бути призначене трасологічне

дослідження, до компетенції якого входить питання чи не певним знаряддям здійснено зрізування частини картки. Також судово-трасологічним дослідженням можна встановити зміст видалених з картки рельєфних зображень.

Голографічним захисним реквізитом пластикової картки є фізично поєднана з основою картки спеціальна мітка, що має аналоговий або дискретний мікрорельєф на дзеркальному або напівпрозорому металізованому носії. Цей реквізит виконує функцію захисту картки при її візуальному контролі. Внаслідок того, що такі реквізити наносяться на картку шляхом наклеювання за допомогою високоякісних клейких засобів, ламінування або термічного тиснення, їх видалення без пошкодження поверхні картки практично не можливе.

В разі підроблення банківської пластикової картки чи іншого банківського документа, що захищений голограмою, зловмисники можуть наносити на підроблений документ голограму із іншої справжньої картки або використати повністю підроблену голограму.

Захисні властивості голограми визначаються можливістю зміни її зовнішнього вигляду хоча б за однією характерною ознакою в разі несанкціонованого впливу на неї або порушення умов експлуатації. Наприклад, при спробі відділення голограми від справжнього документа відбувається повне або часткове її руйнування, зниження розподільної здатності, порушення кольорової гами, часткове зникнення мікротекстів чи мікрооптичних деталей в зображенні. Такі зміни можна виявити візуально за допомогою лупи або мікроскопа чи з використанням лазерного пристрою, що застосовується для ідентифікації кінеграми [3, с.37].

В разі виявлення в процесі огляду документа ознак підробки голограми, для встановлення її справжності треба призначати судову експертизу голографічних захисних знаків.

Проведення такої експертизи передбачає декілька етапів досліджень. Спочатку спеціалісти здійснюють візуальний експрес-контроль голограми, а потім встановлюють її тип і визначають послідовність досліджень залежно від можливого способу підробки. Для такого дослідження завжди треба проводити порівняння контрольної голограми з голограмою-зразком. Звертають увагу на точність розташування голограми на банківській картці, якість з'єднання, структуру матеріалу голограми. Якщо у голограмі використано закодовану або приховану інформацію, то здійснюють її декодування, відтворення та аналіз відповідності зразку.

Додатковими завданнями дослідження голограми є контроль матеріалу, контроль клею, оптичне дослідження дифракційної структури. Таке дослідження голографічного захисного знаку здійснюється лише лабораторними методами з використанням стандартних оптичних пристроїв (мікроскопів, фотометрів,

спектрометрів) або спеціальних лазерних пристроїв для ідентифікації складних зображень голограми. Не випадково, що такі складні і комплексні експертні дослідження становлять на сьогодні окремий вид експертизи – експертизу голографічних захисних знаків [4, с.163-164]. Отже, в разі сумнівів щодо справжності такого реквізиту захисту банківського розрахункового документа як голограма, треба завжди призначати відповідне експертне дослідження. Справжність банківського документа загалом встановлюється подальшою його перевіркою з урахуванням висновків експерта.

Для виготовлення пластикової картки як специфічного банківського розрахункового документа застосовані комплексні технології, зокрема, унікальна основа документа, якою є особливий вид полімерного матеріалу, поліграфічний друк, рельєфний друк способом тиснення, магнітний носій інформації, засоби голографічного захисту, особливий спосіб виконання підпису власника картки тощо.

Експертне дослідження такого об'єкта в межах однієї традиційної експертизи, наприклад, техніко-криміналістичної експертизи документів, почеркознавчої експертизи чи експертизи матеріалів, речовин і виробів, не можливе. Властивості пластикової картки повинні досліджуватися лише у комплексі, з застосуванням різних експертних методик для отримання відповіді на конкретне запитання, що становитиме предмет експертного дослідження. Тут, на нашу думку, можуть бути запропоновані два шляхи:

перший – призначення та проведення комплексного судово-експертного дослідження окремого виду розрахункових банківських документів – пластикових карток;

другий – виокремлення окремого підвиду судово-експертних досліджень – судової експертизи пластикових карток як носіїв інформації в межах виду судової техніко-криміналістичної експертизи документів. Другий шлях потребує одночасного розроблення конкретної методики дослідження цього об'єкту експертизи. В свою чергу, нова методика потребує розробки відповідних інструментальних засобів та нових методів експертного дослідження. Адже, наприклад, електронна інформація, що зафіксована у пластиковій картці, відрізняється від інформації письмових джерел не лише видом носія, а й способом закріплення. У зв'язку з цим, ми підтримуємо думку Т.В.Аверьянкової стосовно того, що поява нових видів, родів експертиз являє собою головним чином наслідок розширення можливостей експертизи. Це має вираз переважно у виникненні нових експертних методів і засобів їх реалізації. Нові методи експертного дослідження дають змогу досліджувати традиційні об'єкти експертизи в якісно новому аспекті. Нові методи дають початок формуванню нових експертних методик. [1, с.26]

Список використаних джерел

1. Аверьянова Т.В. Проблемы формирования судебных экспертиз в свете интеграции и дифференциации научных знаний.// Актуальные проблемы судебной экспертизы и криминалистики –К., 1993.-С.26-28
2. Берзин П.С. Особенности расследования хищений, совершаемых с использованием поддельных банковских платежных карточек // Актуальні проблеми сучасної криміналістики .-Сімферополь :» Доля», 2002.-С211-218
3. Григорович В.Л. Экспертиза денежных знаков , защищенных голограммой// Актуальные проблемы теории и практики уголовного судопроизводства и криминалистики: Сборник статей в 3 частях.-М.:АУ МВД России. 2004.-С.34-37
4. Григорович В.Л., Федоров Г.В. Голография в криминалистике.- Минск:Амалфея, 2003.-192 с.
5. Щербаковская Л.П. Особенности механизма формирования изображений в документах , изготовленных с применением струйных принтеров //Экспертное обеспечение правосудия на современном этапе судебно-правовой реформы.-Симферополь: ХНИИСЭ, 2000.-С.100-107